

MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG GIÁO DỤC KỸ NĂNG SỐNG CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG THEO CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG 2018

Lê Văn Khôi

Học viên Cao học – Trường Đại học Đồng Tháp

Tóm tắt: Từ kết quả nghiên cứu, bài viết trình bày một số vấn đề lý luận về quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông theo chương trình giáo dục phổ thông 2018.

Từ khóa: Giáo dục kỹ năng sống, học sinh, trường phổ thông trung học

SOME THEORETICAL ISSUES ON MANAGEMENT OF LIFE SKILLS EDUCATION ACTIVITIES FOR HIGH SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO THE 2018 GENERAL EDUCATION PROGRAM

Le Van Khoi

Master's Student - Dong Thap University

Abstract: From the research results, the article presents some theoretical issues on management of life skills education activities for high school students according to the 2018 general education program.

Keywords: Life skills education, students, high school

Nhận bài: 11/07/2025

Phản biện: 11/08/2025

Duyệt đăng: 15/08/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Thế giới đang bước vào kỷ nguyên khoa học, kỹ thuật và công nghệ, đòi hỏi nền giáo dục Việt Nam phải đổi mới để đáp ứng yêu cầu hội nhập và phát triển bền vững. Luật Giáo dục năm 2019 xác định mục tiêu trọng tâm là phát triển toàn diện con người Việt Nam, bao gồm đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ, năng lực công dân và khả năng sáng tạo. Nghị quyết số 29/NQ-TW năm 2013 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng cũng nhấn mạnh đào tạo con người có đạo đức, kỷ luật, trách nhiệm xã hội, kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin và tư duy sáng tạo. Song song, Chỉ thị 40/2008/CT-BGD&ĐT về phong trào “Xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực” đã đặt ra yêu cầu rèn luyện kỹ năng ứng xử, kỹ năng làm việc nhóm, ý thức bảo vệ sức khỏe và phòng chống các tai nạn, tệ nạn xã hội.

Việc hình thành những kỹ năng như giao tiếp, thuyết trình, làm việc nhóm, lãnh đạo, giải quyết tình huống liên quan đến môi trường, bạo lực học đường, tai nạn, hay các vấn đề xã hội khác sẽ giúp học sinh tự tin, chủ động và ứng phó hiệu quả trong cuộc sống. Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT về Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 tiếp tục khẳng định vai trò quan trọng của giáo dục kỹ năng sống, đặc biệt được tích hợp xuyên suốt trong các hoạt động trải nghiệm và hướng nghiệp.

Thực tế cho thấy học sinh THPT đang ở giai đoạn nhiều biến đổi tâm sinh lý, đối diện thách thức học tập, định hướng nghề nghiệp và quan hệ xã hội. Tuy nhiên, nhiều em còn thiếu kỹ năng sống, thể hiện qua tình trạng bạo lực học đường, lối sống ích kỷ, lệ thuộc thế giới ảo, thiếu kỹ năng hòa nhập, ứng xử tiêu cực, lúng túng khi giải quyết vấn đề. Từ cơ sở lý luận và thực tiễn, nghiên cứu tập trung làm rõ vấn đề quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh THPT theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, nhằm đảm bảo tính thiết thực và hiệu quả trong bối cảnh hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Quản lý hoạt động Giáo dục kỹ năng sống

GDKNS là trang bị cho học sinh những KNS cơ bản, giúp các em vượt qua khó khăn, thách thức, tận dụng những cơ hội quý giá trong cuộc sống; sống có trách nhiệm với bản thân, gia đình, xã hội; hiểu biết sâu sắc hơn về động cơ và trách nhiệm có liên quan tới những sự lựa chọn của cá nhân và xã hội một cách tích cực; trở nên mạnh dạn, cởi mở và tự tin hơn; biết kiểm chế, giải quyết vấn đề theo hướng tích cực; vững vàng trước những áp lực tiêu cực của cuộc sống hiện tại.

GDKNS cho học sinh là một quá trình tác động có mục đích của chủ thể, thông qua các hoạt động giáo dục và tổ chức cuộc sống nhằm hình thành

cách sống tích cực, xây dựng những thói quen, hành vi lành mạnh và thay đổi những hành vi, thói quen tiêu cực trên cơ sở giúp người học có cả kiến thức, giá trị, thái độ và các kỹ năng thích hợp. Giáo dục KNS ở nhà trường được tiến hành thông qua 2 con đường cơ bản, đó là: Qua hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp và qua các môn học trong chương trình chính khóa.

Quản lý hoạt động giáo dục KNS là hệ thống các hoạt động chỉ đạo, điều hành có chủ đích của nhà quản lý tác động lên đối tượng quản lý có liên quan, nhằm đảm bảo cho hoạt động giáo dục đào tạo đi đúng hướng, phù hợp với mục tiêu, quan điểm, đường lối chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước và sự phát triển chung của xã hội.

Trong các cơ sở giáo dục phổ thông, thì quản lý hoạt động giáo dục KNS chính là những tác động của người hiệu trưởng trong việc huy động các nguồn lực (nhân lực, vật lực, tài lực) một cách tối ưu, nhằm đạt mục đích giáo dục, góp phần hình thành nhân cách toàn diện cho học sinh. Bởi nếu không có sự quản lý tốt, thì các hoạt động khi được tổ chức sẽ thiếu hiệu quả không chỉ đối với chủ thể mà cả đối tượng tham gia cũng sẽ bị ảnh hưởng. Vì vậy, có thể khẳng định quản lý là khâu then chốt giúp cho các hoạt động giáo dục KNS được vận hành một cách có hệ thống và đạt hiệu quả như mong muốn.

Để hoạt động giáo dục KNS đạt hiệu quả cao nhất, người quản lý cần thực hiện đồng bộ chức năng quản lý sau:

Xây dựng kế hoạch tổ chức hoạt động giáo dục KNS.

Tổ chức các hoạt động giáo dục KNS (phân công nhiệm vụ giáo viên, giáo viên chủ nhiệm, Đoàn – Đội trong nhà trường).

Chỉ đạo các lực lượng giáo dục thực hiện.

Kiểm tra, đánh giá các hoạt động giáo dục KNS đã thực hiện.

2.2. Nội dung giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Hoạt động giáo dục kỹ năng sống (GDKNS) cho học sinh trung học phổ thông (THPT) cần gắn với bốn trụ cột giáo dục thế kỷ XXI: “Học để biết, học để làm, học để tự khẳng định và học để cùng chung sống”. Do đó, nội dung GDKNS phải phản ánh những kỹ năng cốt lõi, phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi cũng như bối cảnh xã hội của học sinh.

Các kỹ năng trọng tâm bao gồm: tự nhận thức – khả năng hiểu và kiểm soát cảm xúc, hành vi; xác định giá trị – giúp học sinh nhận rõ vị trí, vai trò của bản thân; thể hiện sự tự tin – tin tưởng vào năng lực và khả năng thành công. Bên cạnh đó, kỹ năng giao tiếp được coi là chìa khóa ứng xử hiệu quả, đạt mục tiêu trong nhiều tình huống; trong khi kỹ năng học tập và học hợp tác giúp học sinh chủ động lựa chọn phương pháp phù hợp, phát huy kiến thức cá nhân để giải quyết nhiệm vụ chung.

Ngoài ra, học sinh cần được rèn luyện kỹ năng lắng nghe tích cực nhằm nâng cao sự thấu hiểu; kỹ năng cảm thông để biết đặt mình vào hoàn cảnh của người khác; cùng kỹ năng giải quyết mâu thuẫn nhằm xử lý hiệu quả những xung đột tất yếu trong quan hệ xã hội. Song song, kỹ năng hợp tác trở thành nền tảng thành công, khuyến khích học sinh lắng nghe, chia sẻ và phối hợp hành động.

Trong bối cảnh đổi mới giáo dục, phát triển tư duy sáng tạo và tư duy phản biện được xem là yếu tố then chốt. Hai kỹ năng này không chỉ giúp học sinh tìm ra giải pháp đột phá, mà còn vượt qua tư duy khuôn mẫu, đóng góp vào sự sáng tạo và cải tiến xã hội.

Như vậy, nội dung GDKNS cho học sinh THPT cần toàn diện, thiết thực, đáp ứng yêu cầu phát triển năng lực và phẩm chất trong chương trình giáo dục phổ thông mới.

2.3. Phương pháp giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Phương pháp giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông được tổ chức phù hợp với đặc điểm, điều kiện của nhà trường, của địa phương, của học sinh, đáp ứng được những yêu cầu của thực tiễn đặt ra; thường gồm một số phương pháp chủ yếu sau:

Nhóm phương pháp dùng lời nói (gồm các phương pháp: trò chuyện, đàm thoại, giảng giải, giải thích, thuyết trình): Khi sử dụng nhóm phương pháp dùng lời nói, giáo viên thông qua ngôn ngữ có thể tạo ra những tương tác trực tiếp với học sinh, giúp các em hiểu sâu sắc hơn về các vấn đề, từ đó hình thành những suy nghĩ, thái độ và hành vi tích cực. Trò chuyện là một hình thức giao tiếp tự nhiên, giúp học sinh cảm thấy thoải mái và cởi mở hơn trong việc chia sẻ suy nghĩ,

cảm xúc của mình. Thuyết trình là một hình thức trình bày thông tin trước đám đông. Qua thuyết trình, học sinh được rèn luyện kỹ năng tự tin, khả năng diễn đạt và thuyết phục người khác.

Nhóm Phương pháp trực quan, quan sát: có vai trò quan trọng trong việc truyền đạt và củng cố kỹ năng sống cho HS THPT vì học sinh có thể học tập tốt nhất thông qua trải nghiệm trực tiếp và quan sát.

Phương pháp thảo luận, học nhóm: là phương pháp GV định hướng để HS tự chia nhóm. Phương pháp thảo luận nhóm, học nhóm có các kiểu ghép nhóm là: chia nhóm theo tổ, chia nhóm theo hứng thú, chia nhóm theo năng lực, chia nhóm ngẫu nhiên.

Phương pháp đóng vai, thực hành, giao việc: GV có thể giao nhiệm vụ trực tiếp hoặc gián tiếp, có thể giao nhiệm vụ cho cá nhân hoặc tập thể. Khi giao nhiệm vụ phải cụ thể, tránh nhiệm vụ chung chung và phải giao nhiệm vụ vừa sức HS, phải xác định rõ mục đích, yêu cầu của những công việc được giao, phân công trách nhiệm rõ ràng và phải hướng dẫn HS cách làm.

Nhóm phương pháp trải nghiệm thực tế (gồm các phương pháp tổ chức hoạt động trải nghiệm thực tế, tham quan, du lịch, giải quyết ứng xử tình huống, luyện tập): Luôn là phương pháp đặt học sinh vào các tình huống thực tế và yêu cầu HS đưa ra giải pháp ứng xử. Phương pháp này giúp học sinh rèn luyện khả năng tư duy phản biện, kỹ năng ra quyết định và khả năng ứng biến linh hoạt với cuộc sống.

Phương pháp động não,: Giúp cho HS trong một thời gian ngắn nảy sinh được nhiều ý tưởng, nhiều giả định cho một vấn đề nào đó phải ứng xử.

Phương pháp giải quyết vấn đề: Giúp HS phát triển năng lực tự duy độc lập, sáng tạo, giúp các em rèn luyện kỹ năng ứng xử, kỹ năng diễn đạt bằng ngôn ngữ nói, đồng thời giúp HS tự hoàn thiện nhân cách của mình.

2.4. Hình thức tổ chức giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Hình thức giáo dục KNS lồng ghép vào tất cả các hoạt động, các chương trình học tập và rèn luyện chính khóa; ngoại khóa của nhà trường.

Hình thức tổ chức các hoạt động trải nghiệm ở trong nhà trường và ở địa phương: Đây được xem

là xu hướng mới và hiệu quả hiện nay trong việc giáo dục KNS cho HS các cấp học. đặc biệt cấp THPT. Thông qua hoạt động trải nghiệm HS được trực tiếp tham gia và kiểm nghiệm thực tiễn từ đó hình thành cho mình các KNS phù hợp.

Hình thức thông qua tích hợp trong các môn học; nhất là các môn học tiềm năng: là hình thức lồng ghép một số nội dung bài học có liên quan để giáo dục KNS cho HS, thường được thực hiện thông qua một số môn học nhất định, có tiềm năng như: Giáo dục công dân; Ngữ văn; Lịch sử; Địa lí.

Hình thức thông qua các hoạt động Đoàn: Tổ chức Đoàn TNCS Hồ Chí Minh trong trường phổ thông hoạt động khá nổi bật, các hoạt động do tổ chức này tổ chức khá phong phú về nội dung và đa dạng về hình thức. Các hình thức tổ chức thường được thiết kế dưới dạng: các chuyên đề nói chuyện về KNS, về xây dựng quy tắc ứng xử, về thực hiện nội quy của nhà trường và của tổ chức Đoàn hoặc thông qua các hoạt động tập thể, các hội thi, các hoạt động thiện nguyện, công tác xã hội khác thực sự trở thành môi trường tốt để rèn luyện cho học sinh các KNS một cách thường xuyên và hiệu quả.

Hình thức tổ chức giáo dục kỹ năng sống thông qua tổ chức các hoạt động trải nghiệm thông qua sự hướng dẫn giúp đỡ trực tiếp của thầy, cô; các cán bộ Đoàn;

Hình thức thông qua hoạt động thực tế: Ở gia đình khi HS ở nhà, nghỉ hè, nghỉ lễ, tết; ở ngoài xã hội khi HS giao tiếp với cuộc sống ngoài xã hội....

2.5. Xây dựng kế hoạch quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Lập kế hoạch quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông, đòi hỏi dự báo được những thời cơ, thách thức, dự kiến các tình huống, các rào cản và cách thức xử lý. Trong xu thế hội nhập, hợp tác quốc tế hiện nay vấn đề này càng có ý nghĩa quan trọng.

Lập kế hoạch giúp cho nhà quản lý nắm chắc các mục tiêu của tổ chức.

Nhà quản lý có cái nhìn tổng quát, toàn diện hiện tại và tương lai, thấy được sự tương tác giữa các bộ phận. Qua đó điều chỉnh hoạt động của bản thân và tổ chức đúng hướng.

Lập kế hoạch cho phép nhà quản lý lựa chọn những phương pháp tối ưu, tiết kiệm nguồn lực, tạo hiệu quả hoạt động cho toàn bộ tổ chức, tránh được những quyết định tản mạn, vội vàng, kém hiệu quả.

Là cơ sở cho việc kiểm tra, đánh giá chất lượng giáo dục, đào tạo một cách chính xác, khách quan, khắc phục được những đánh giá cảm tính, tùy tiện. Tuy nhiên, đối với kế hoạch quản lý hoạt động giáo dục KNS cho HS người quản lý cần phải: Tìm hiểu kỹ về mục tiêu, nội dung và thực trạng hoạt động giáo dục KNS cho học sinh trong dạy học tích hợp, hoạt động giáo dục tập thể trong và ngoài nhà trường trước khi lập kế hoạch; đánh giá tác động từ môi trường bên trong và bên ngoài làm ảnh hưởng đến các hoạt động giáo dục KNS; đưa ra mục tiêu, dự kiến nguồn lực và đề xuất các biện pháp thực hiện.

2.6. Tổ chức hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Xây dựng cấu trúc tổ chức của chủ thể quản lý, bao gồm hệ thống quản lý giáo dục của nhà trường, lựa chọn, thiết kế các kiểu cấu trúc quản lý sao cho phù hợp với đối tượng quản lý và có khả năng tác động đến hệ thống được quản lý nhằm bảo đảm thực hiện mục đích và nhiệm vụ được đề ra.

Tạo ra một mạng lưới quan hệ tổ chức (quan hệ phụ thuộc và phối hợp; quyền hạn, nghĩa vụ và trách nhiệm; phân cấp, phân quyền) trong hệ được quản lý và hệ quản lý, giữa hiệu trưởng, giáo viên, nhân viên và học viên.

Tuyển lựa, sắp xếp, bồi dưỡng, đào tạo cán bộ, giáo viên, nhân viên của nhà trường và đội ngũ cán bộ kiêm chức, sao cho có khả năng thực hiện các nhiệm vụ, chức trách đã định.

Tổ chức một cách khoa học lao động của các tập thể trong nhà trường, bao gồm lao động dạy, lao động học, lao động quản lý nhằm nâng cao chất lượng, hiệu quả của các hoạt động GDKNS. Vấn đề sơ đẳng nhất, đồng thời cũng là vấn đề cơ bản nhất của công tác tổ chức là trả lời chính xác và rõ ràng các câu hỏi sau đây: làm gì, ai làm, làm lúc nào, với trách nhiệm và quyền hạn gì?

Như vậy, có thể thấy việc quản lý tổ chức các hoạt động giáo dục KNS cho HS THPT đòi hỏi người quản lý phải có giải pháp phù hợp, được

thể hiện qua việc triển khai nội dung kế hoạch, công tác phân công nhân sự hợp lý, rõ ràng, ngoài ra công tác phối hợp trong quá trình tổ chức cũng có ý nghĩa không kém phần quan trọng đến chất lượng và hiệu quả của các hoạt động.

2.7. Chỉ đạo hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Sau khi hoạch định kế hoạch và sắp xếp tổ chức, người cán bộ quản lý phải điều khiển, chỉ đạo cho hệ thống hoạt động theo đúng kế hoạch nhằm thực hiện mục tiêu đã đề ra. Chức năng điều khiển có các nhiệm vụ chủ yếu như sau:

Ra các quyết định quản lý và tổ chức chỉ đạo các lực lượng trong tổ chức thực hiện các quyết định đó.

Đưa ra những biện pháp tác động quản lý kích thích, khuyến khích, tạo động cơ (motivation), tích cực hoá (activation) hoạt động của cả hệ thống quản lý và hệ thống bị quản lý.

Lựa chọn các phương tiện và các hình thức tác động đến hệ thống các nhân tố của hành vi con người, khuyến khích về vật chất cũng như tinh thần đối với mọi thành viên của tập thể, khiến họ thực hiện và giải quyết sáng tạo các nhiệm vụ giáo dục, giảng dạy, học tập, rèn luyện, cùng xây dựng và phát triển nhà trường.

Trong quản lý hoạt động giáo dục KNS công tác chỉ đạo được thực hiện trên hai phương diện là biện pháp chỉ đạo và hình thức chỉ đạo. Biện pháp chỉ đạo được thực hiện thông qua các hoạt động như dạy và học, sinh hoạt tập thể, hoạt động xã hội.

2.8. Kiểm tra, đánh giá hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông

Kiểm tra là hoạt động kiểm soát, kiểm kê, hạch toán, phân tích, tổng kết. Kiểm tra bao gồm các nhiệm vụ chủ yếu như sau:

Thu nhập, hệ thống hoá, phân tích, đánh giá các kết quả thực tế của tác động quản lý đến các tiểu hệ thống, đến các thành viên trong hệ thống đó.

Phát hiện những sai lệch của các hoạt động quản lý, của quá trình sự phạm và hoạt động của nhà trường so với các yêu cầu của các quyết định quản lý, chỉ ra các nguyên nhân gây nên những sai sót đó, để làm cơ sở cho các quyết định các biện pháp nhằm khắc phục các sai lệch nói trên.

Kiểm tra, đánh giá việc thực hiện hoạt động

giáo dục KNS cho học sinh THCS gồm các nội dung sau:

Xây dựng bộ tiêu chí phục vụ cho việc kiểm tra, đánh giá.

Lập kế hoạch kiểm tra việc thực hiện kế hoạch hoạt động giáo dục KNS cho học sinh THPT.

Kiểm tra kết quả hoạt động giáo dục KNS thông qua kết quả rèn luyện và đạo đức của HS.

Dự giờ các tiết dạy giáo dục KNS để kiểm tra năng lực chuyên môn, nghiệp vụ của GV. Đặc biệt là dự giờ giáo viên chủ nhiệm thông qua các tiết sinh hoạt chủ nhiệm, tiết hoạt động trải nghiệm hướng nghiệp. Đồng thời đánh giá việc thực hiện nội dung chương trình.

III. KẾT LUẬN

Một trong những mục tiêu và mục đích của nền giáo dục phổ thông nước ta là hình thành và phát triển nhân cách cho học sinh; nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển toàn diện cho học sinh trong thời đại

mới. Hình thành nhân cách cho học sinh không phải chỉ trong một thời gian, một giai đoạn nhất định mà đó là quá trình lâu dài và suốt đời. Đó chính là Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh. Để nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện học sinh trung học phổ thông, đáp ứng nguồn nhân lực phục vụ sự nghiệp CNH, HĐH đất nước, đáp ứng được yêu cầu hội nhập quốc tế và nhu cầu phát triển của cá nhân học sinh, giáo dục nước ta đã và đang đổi mới mạnh mẽ theo xu hướng bốn trụ cột của giáo dục thế kỷ XXI mà thực chất là tiếp cận giáo dục giá trị sống, hình thành kỹ năng sống cho người học đó là: Học để biết - Học để làm - Học để chung sống - Học để tự khẳng định mình. Bài viết đã trình bày một số vấn đề lý luận về quản lý hoạt động giáo dục kỹ năng sống cho học sinh trung học phổ thông theo chương trình giáo dục phổ thông 2018. Đây là cơ sở để tác giả tiếp tục nghiên cứu thực trạng về vấn đề này ở bài viết tiếp theo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Luật số 43/2019/QH14 của Quốc hội: Luật Giáo dục sửa đổi bổ sung, năm 2019
2. Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 4/11/2013 Hội nghị trung ương 8 khóa XI Ban chấp hành trung ương (2013) về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo...
3. Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Chương trình giáo dục phổ thông.
4. Thông tư Số 32/2020/TT-BGDĐT ngày 15/9/2020 của Bộ giáo dục và Đào tạo Ban hành Điều lệ trường THCS, trường THPT và trường phổ thông có nhiều cấp học.